

Vermist: Jan Gouman

Deel X uit de serie 'De onbekende helden van 1940-1945'
Door Henk G. Westland, luitenant-kolonel b.d.

Wachtmeester Jan Gouman van de marechaussee-groep Hoogerheide weigert in juli 1943 een opdracht van zijn commandant om opgepakte Joden over te brengen en duikt onder. In november 1944 bereikt hij met twee vrienden bevrijd gebied om zich bij de geallieerde troepen aan te sluiten. Met een gevaarlijke missie zullen ze naar bezet gebied terugkeren, maar zijn zeer waarschijnlijk bij het oversteken van de Nederrijn verdronken. Van de drie mannen is nooit meer iets vernomen.

Jan Gouman wordt geboren op 13 juni 1916 in Barendrecht. Hier groeit hij op in een gereformeerd kinderrijk gezin, waar vader Gouman de kost verdient als zelfstandig loodgieter. Na zijn lagere schooljaren werkt Jan als tuindersknecht en verlooft zich later met Maaïke van de Velden uit Barendrecht. Jan is een grote sterke kerel en een sportman: boksen, judo en zwemmen zijn favoriete bezigheden.

Zijn dienstplichttijd bij het 4e Regiment Infanterie in Leiden zit er al enkele maanden op als Gouman op 9 augustus 1938 in dienst treedt bij de Koninklijke Marechaussee. Bij het Depot in Apeldoorn gaat hij in opleiding en wordt per 15 februari 1939 als marechaussee te voet geplaatst bij de 2e Divisie, eerst bij de Brigade Brunssum en in het voorjaar 1940 bij de Brigade Millingen aan de Rijn.

Na afkondiging van de algemene mobilisatie op 28 augustus 1939 blijven de marechausseebrigades te Nijmegen, Millingen en Groesbeek hun taken uitvoeren. Deze drie brigades zullen bij een Duitse inval worden ingedeeld bij de Staf van Brigade B van het Veldleger, in het land van Maas en Waal. In de morgen van 10 mei 1940 fietst het marechausseeperoneel van Millingen naar de commandopost van Brigade B te Beneden-Leeuwen. Vier dagen later – de commandopost is dan teruggetrokken naar Vreeswijk – neemt het gehele detachement Marechaussee met enkele anderen vrijwillig deel

aan een tegenaanval om de spoorbrug bij Culemborg te heroveren. Maar de te grote overmacht dwingt het detachement om met drie gewonden terug te trekken.

Het marechausseeperoneel hervat na de capitulatie de politiedienst, maar dan wel ontslagen uit de militaire dienst en aangesteld als civiel politiemann. Gouman wordt in september 1940 overgeplaatst naar de Brigade Brunssum. Hij volgt in 1941 met succes een wachtmeester-cursus bij het Depot in Apeldoorn en staat in maart 1942 op de kandidatenlijst voor wachtmeester. Toch wordt hij per 1 juli 1942 niet bevorderd tot wachtmeester zoals de anderen van zijn groep geslaagden. Wat is er voorgevallen?

Op 19 juni 1942 moeten Gouman en zijn collega Jan Weekhout in opdracht van de *Sicherheitsdienst* (SD) twee politieke arrestanten ('communisten') naar de *SD-Aussenstelle* in Maastricht brengen. Weekhout: 'Op het station te Maastricht lieten wij hen ongeboeid lopen, waarvan Verhoef gebruik maakte om te ontvluchten. Wij hebben verder geen pogingen aangewend om hem weer te arresteren en hebben Bos bij de SD afgeleverd, alwaar wij gemeld hebben, dat Verhoef ontvlucht was. Wij meldden dit bij SD'er Nitsch. Hij

werd woedend en schold ons uit terwijl hij dreigde, dat wij doodgeschoten zouden worden'. Beide marechaussees worden gearresteerd: eerst drie weken *eenzelhaft* in een Duitse militaire gevangenis en daarna in het Huis van Bewaring in Maastricht. Hen wordt ten laste gelegd dat ze de gevangenen niet hadden geboeid en bij de ontvluchting niet hadden geschoten. Ze worden door de SD op een normale

Marechaussee Gouman, 1942
(als kandidaat-wachtmeester)

Brunssum, 1939, links wmr. Klaassen, rechts Gouman

Marechaussee Weekhout

Brigade Brunssum, 1939, viering 100-jarig bestaan van de 2e Divisie (de versiering en verlichting van de kazerne werd verzorgd door de Staatsmijnen Limburg)

Zittend vlnr: wmr tp H.H. Tobben, ow tp L.J. Schmidt, wmr tp J. Hubbers, wmr tit tp A. Klaassen; staand vlnr: mar tv J. Gouman, mar tp J. Timmer, mar tv C.J. Vink, mar tp A.J. Blijleven

Doorniaatpost Millingen a/d Rijn, voorjaar 1940

manier verhoord en zes à zeven weken later per trein overgebracht naar de cellenbarakken in Scheveningen. Wegens 'fahrlässiger gefangenenbefreiung' veroordeelt het *Deutsche Landesgericht* in Den Haag Gouman tot acht en Weekhout tot zes weken gevangenisstraf met aftrek van voorarrest. Als kandidaat-wachtmeester wordt Gouman verantwoordelijk gehouden voor hun optreden. Ze worden nog dezelfde dag vrijgelaten, als blijkt dat ze al negen weken in arrest waren. De beide Jannen zijn eerst een week in Barendrecht bij de familie Gouman thuis om weer aan te sterken en gaan daarna weer aan het werk. Weekhout is wel achttien kilo afgevallen en kan pas na drie maanden zijn normale buitendienst weer hervatten.

Als Jan Gouman in een verlofperiode thuis is, spreekt hij met zijn ouders over de situatie dat hij opgepakte Joden zal moeten overbrengen en bewaken. Hij kan dit werk niet voor zijn geweten verantwoorden en vraagt aan zijn ouders of hij dan mag onderduiken. Vader en moeder geven hun toestemming, maar dan moet hij wel voor een goed onderduikadres zorgen.

Per 2 maart 1943 wordt Gouman overgeplaatst naar Slenaken. Bij de reorganisatie van de politiemacht in diezelfde maand wordt hij als wachtmeester van de Staatspolitie ingedeeld bij de 'Marechaussee (Gendarmerie)' en per 7 april bij de marechaussee-groep en -post Hoogerheide geplaatst. Hier botert het niet tussen de groepscommandant en een aantal marechaussees. In een brief van 2 juli 1943 vragen vijf marechaussees hun gewestcommandant om overplaatsing met als reden 'herhaaldelijke oneenigheden met den Groeps-Commandant'.

Ook Jan Gouman heeft enkele weken later, op 27 juli een aanvaring met zijn groepscommandant en verlaat (ongewa-

Millingen a/d Rijn, Gouman (3e links), voorjaar 1940

pend) de kazerne in Hoogerheide. Kennelijk is nu het moment daar dat hij een opdracht krijgt om opgepakte Joden te begeleiden. Hij gaat naar zijn ouders en vertrekt de volgende dag naar een voor zijn familie onbekende bestemming. Het lijkt erop dat hij zijn vertrek goed heeft voorbereid, ook laat hij zijn persoonsbewijs thuis. Als gevolg van 'zeer ondisciplinair optreden tegenover zijn groepscommandant, zich opzettelijk aan den dienst onttrokken en sindsdien spoorloos' krijgt hij per 28 juli disciplinair ontslag.

Om het politiepersoneel in het gareel te houden verordeneert *Höhere SS- und Polizeiführer* Rauter dat familieleden van ondergedoken politiemannen zullen worden gegijzeld. Vader en moeder Gouman, en drie zussen (12, 16 en 18 jaar) worden op 18 augustus 1943 's morgens vroeg uit hun bed gehaald en naar de SD aan de Heemraadsingel in Rotterdam

1061. De Gr.-Ct. der Mar. te **Hoogerheide** verzoekt opsp., aanh. en voorgel. van den marechaussee Jan GOUMAN, geb. te Barendrecht 16-6-1916, behorende tot de Groep Hoogerheide, die op 27-7-1943, te ong. 17 uur, zonder toestemming, van de kazerne te Hoogerheide is vertrokken en sindsdien niet meer is teruggekeerd.

Nederlandsch
Algemeen
Politieblad van
24-8-1943

gebracht. Eén zusje ontsnapt aan de arrestatie omdat zij toevallig uit logeren is. Nog die middag gaat de familie Gouman met andere gevangenen op transport naar kamp Vught: de vrouwen in het *Frauenlager* en de mannen in het *Geisellager*. Bij zijn bezoek aan kamp Vught op 16 december zegt Rauter de ongeveer 150 familieleden van ondergedoken politiepersoneel toe dat ze voor Kerstmis naar huis mogen. De familie Gouman is op 23 december na vier ellendige maanden weer thuis.

Jan is in Hoogkerk (Groningen) terechtgekomen en zit vanaf september 1944 in Deventer ondergedoken onder de schuilnamen 'Jan van Dijk' en 'Jan van Barendrecht'. Hij heeft regelmatig contact met zijn familie en verloofde in Barendrecht. In zijn laatste bericht gedateerd op 4 november 1944 uit Deventer, schrijft Jan aan zijn verloofde dat hij 'voor dienst' weg moet en later wel zal vertellen wat die dienst inhoudt. In Hoogkerk is hij bevriend geraakt met veehouderszoon Hendrik Wobbles en de ondergedoken schipper Geert Wijdeveld. Wobbles is actief met het verzorgen van onderduikers, maar de SD is hem op het spoor gekomen. Deze twee mannen vertrekken in de morgen van 1 november op de fiets naar Deventer en ontmoeten daar Jan. Met z'n drieën gaan ze op weg naar het zuiden om zich aan te sluiten bij de geallieerde legers en op zaterdagmiddag 4 november lukt het ze om tussen Amerongen en Wijk bij Duurstede de Nederrijn over te steken. In Maurik kunnen ze overnachten bij de familie Dees waar ook politiemans Douma uit Tiel sinds enkele weken zit ondergedoken.

De volgende morgen verkennen ze met de dochter van Douma het spergebied in de omgeving van het geëvacueerde Tiel. Zij wijst hen de Duitse wachtposten en een bootje dat voor de overtocht gebruikt kan worden. Die nacht vertrekken de drie vanuit het huis van Douma in Tiel en roeien de Waal over. Hun fietsen laten ze achter, maar ze nemen wel de binnenbanden mee, omdat Wobbles niet goed kan zwemmen. Aan de andere oever in Wamel worden ze opgevangen en verhoord door leden van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS), en na enige tijd overgedragen aan Britse instanties te Wamel. De heer Kalkers, toen plaatselijk commandant BS in Beneden-Leeuwen schrijft in 1946 dat drie mannen, waarvan één

marechaussee was geweest en één Gronings sprak, de Waal bij Tiel zijn overgestoken en enkele dagen in bevrijd gebied zijn gebleven. Ook meldt hij: 'Deze heren zijn later met een Engelsche officier weer vertrokken naar Tiel en hadden een gevaarlijke opdracht. Veel later hebben wij vernomen dat de drie heren bij een overtocht over de Rijn met de boot zijn omgeslagen en verdrongen. Die Engelsche officier is teruggekomen en moet dat verteld hebben'.

Van Hendrik Wobbles, Geert Wijdeveld en Jan Gouman is nooit meer iets gehoord ondanks alle naspeuringen door familieleden, politie-instanties, het Nederlandse Rode Kruis, de Missie tot opsporing van vermiste personen uit de bezettingstijd en de Bergings- en Identificatiedienst Koninklijke Landmacht (BIDKL). De naam van Jan staat vermeld op het verzetsmonument in Barendrecht en sinds 2006 kent Barendrecht een 'Gouman-akker'.

In Wamel was in november 1944 de Britse inlichtingeneenheid 'IS-9' gevestigd. Het is zeer goed mogelijk dat het drietal samen met een Britse gids naar bezet gebied is vertrokken om inlichtingen te verzamelen. Volgens informatie van het BIDKL is naar alle waarschijnlijkheid staff-sergeant Alan Kettle (ex-piloot van een Horsa-glider) deze gids geweest. Helaas is Kettle (96 jaar) vorig jaar overleden, maar hopelijk kunnen verslagen van zijn debriefingen nog uitsluitsel geven. Ook is duidelijk geworden dat medio november 1944 de waterstand in de rivieren bijzonder hoog was en dat oversteken met een normale roeiboort door de snelle stroom niet meer mogelijk zou zijn.

In een proces-verbaal, opgemaakt in juli 1946, verklaart een vrouw dat zij in januari 1945 werkzaam was bij de Duitse majoor Kahlen op zijn commandopost in een school in Wageningen. Daar worden twee mannen en een meisje binnengebracht, waarvan zij een persoon meent te herkennen als zijnde Jan Gouman. Later zijn de namen van deze drie personen bekend geworden en derhalve kan deze verklaring worden uitgesloten in de oplossing van deze vermissing.

De minister van Justitie besluit op 1 april 1948 om Jan Gouman postuum alsnog met ingang van 1 juli 1942 te bevorderen tot wachtmeester der Marechaussee en zijn rang bij de Staatspolitie te wijzigen in opperwachtmeester.

De foto van Jan Weekhout is beschikbaar gesteld door mevrouw M.J. Weekhout-Winkens, de groepsfoto Brigade Brunssum door de heer C.M.A. Klaassen en de overige foto's door het Marechausseemuseum (geschonken aan het museum door mevrouw J. de Koning-Gouman). De overige illustraties zijn van de auteur. Reageren? [redacted] rechtstreeks aan de auteur op marchaussee4045@gmail.com.

colofon

Marechaussee Contact is een uitgave van Stichting Marechaussee Contact en verschijnt zes keer per jaar.

De realisatie is in handen van de SMC-commissie:
Redactie, voorlichting
en communicatie.

Redactie

Erik Boom
Roel Bouwman
Marion Broekhuizen-Klijnhout
Hardy Damen
Willem Geense
Frans Meijer
Jack Vlaming

Redactieadres

Weeshuiswal 9
4116 BR Buren
0344-571256
redactiemc@gmail.com

Vormgeving en druk

Ten Brink, Meppel

Wijzigingen van adresgegevens

Begunstigersadministratie SMC
Johan Frisoplein 23
8071 LX Nunspeet
0341-257129
c.dboom@chello.nl

Kopij volgend nummer

Voor informatie over het aanleveren van kopij graag contact opnemen met de redactie

Deadline

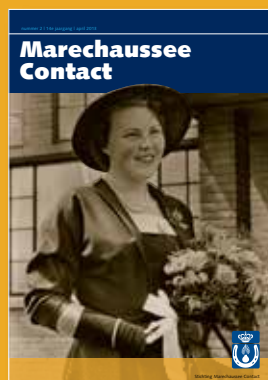
De deadline voor het inzenden van kopij voor de volgende uitgave van Marechaussee Contact is 24 mei 2013

inhoud

- 3 Observaties van de voorzitter
- 4 Nestelpennen, actuele berichten over de KMar
- 7 Agenda, activiteiten van en voor oud-marechaussees
- 9 De geschiedenis van het Wapen, extra editie
- 10 Veteranenrubriek met allerlei informatie voor KMar-veteranen
- 12 Korea, 'de onbekende' of 'een vergeten' oorlog
- 14 Oud-dienstplichtige marechaussee, nu Stalmeester van het Nederlands Koninklijk Huis
- 16 De autobiografie van Pieter-Jan Poulusse, deel 2
- 18 Deel X van de serie 'De onbekende helden van 1940-1945'
- 21 Reserveofficieren ontvangen jeneverkruizen
- 22 SMC-Allerlei
- 26 Personalia
- 27 SMC-Informatie

SMC

Omslag:

3 juli 1956: H.K.H. Prinses
Beatrix, Schutsvrouwe
der Koninklijke Marechaussee
zie pagina 9